

Zacząło się w Mielcu i Lublinie, skończyło - w Szczecinie, Gdańsku, Jastrzębiu i Dąbrowie Górniczej. 31 lat temu robotnicze protesty przeciwko sytuacji w zakładach pracy, ale również w obronie wartości takich jak wolność słowa czy wyznania, doprowadziły do podpisania czterech porozumień i powstania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego "Solidarność".

Pierwsze niepokoje społeczne wybuchły w Mielcu. Z początkiem lipca 1980 roku pracownicy Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego "PZL-Mielec" rozpoczęli strajk będący wyrazem niezadowolenia wobec pogarszającej się sytuacji gospodarczej kraju. "Iskrą zapalną" stały się, nie pierwszy raz w historii Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, podwyżki cen żywności. Olbrzymie kredyty zaciągnięte w latach 70-tych przez ekipę Edwarda Gierka, choć częściowo spożytkowane na mniej lub bardziej trafione inwestycje, w dużej mierze zostały "przejezdzone". Słabo wynagradzani pracownicy większości zakładów funkcjonujących na niezdrowych zasadach sprzecznych z rynkowymi produkowali za pomocą coraz gorszych narzędzi coraz gorszy sprzęt.

Dodatkowym czynnikiem, który dodawał odwagi ówczesnym robotnikom, był wybór Karola Wojtyły na papieża w 1978 roku i jego pielgrzymka do Polski w roku 1979. Podczas kolejnych mszy świętych, odprawianych przez Jana Pawła II, uczestnicy nabożeństw, mający na ogół krytyczny stosunek do władzy i ustroju, przekonali się o swojej liczebnej sile. Postulaty robotników rozpoczynających strajki w kolejnych zakładach pracy bardzo szybko objęły także postulaty pozapłacowe, dotyczące m.in. swobody zrzeszania się w niezależnych od władz organizacjach związkowych, wolności słowa czy realnego prawa do niczym nieskrępowanego wyznawania własnej religii.

Lubelski Lipiec

Kolejna faza protestów rozpoczęła się 8 lipca 1980 roku na Lubelszczyźnie. Tak jak w Mielcu, niezadowoleni z podwyżek cen żywności i warunków pracy pracownicy Wydziału Obróbki Mechanicznej zakładów lotniczych w Świdniku przystąpili do strajku, który wywołał lawinę. Do akcji przyłączyli się pracownicy innych zakładów, wśród nich kolejarze, którzy zastąpili

przyspawaniem lokomotyw do torów. 18 lipca strajkowało już 70 zakładów Lubelszczyzny i choć do 25 lipca strajkujący porozumieli się ze stroną rządową, fali protestów nie udało się już zatrzymać.

14 sierpnia funkcjonujące od dwóch lat w Gdańsku Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża (powstałe na wzór założonych w 1978 roku Wolnych Związków Zawodowych Górnego Śląska) zażądały m.in. przywrócenia do pracy Anny Walentynowicz i Lecha Wałęsy, podwyżek płac i wybudowania pomnika ku czci ofiar komunistycznej zbrodni na Wybrzeżu z grudnia 1970 roku.

Skuteczna okupacja stoczni

Strajk okupacyjny pracowników Stoczni Gdańskiej szybko rozprzestrzenił się na inne zakłady pracy. Dzięki motorniczej Henryce Krzywonos, która jako pierwsza zatrzymała prowadzony przez siebie tramwaj, stanęła gdańska komunikacja miejska. Gdy stoczniowcy zaczęli się powoli rozchodzić do domów, nie wierząc w skuteczność akcji, zatrzymała ich sama Anna Walentynowicz, dzięki czemu strajk został uratowany. 16 sierpnia powołano Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS), a 17 sierpnia stoczniowcy zyskali opiekę duchową ze strony proboszcza parafii pw. św. Brygidy księdza Henryka Jankowskiego, który odąd regularnie odprawiał msze święte dla protestujących robotników. Tego samego dnia MKS przedstawił słynną listę 21 postulatów, z których najważniejszym stała się możliwość zakładania niezależnych od władzy związków zawodowych.

Tydzień później MKS zrzeszał pracowników niemal 400 gdańskich zakładów pracy, a PRL-owski rząd zdecydował się na rozmowy. Na czele delegacji rządowej stanął wicepremier Mieczysław Jagielski. W trakcie rozmów do strajkujących w Gdańsku dołączyli przedstawiciele niemal 200 strajkujących zakładów ze Szczecina, gdzie również powstał MKS. 25 sierpnia udało się wymusić na władzy odblokowanie komunikacji telefonicznej z resztą kraju, wkrótce też wybuchły strajki solidarnościowe ze stoczniowcami, również w górnictwie węgla kamiennego, co znalazło odbicie w jednym z czterech podstawowych porozumień kończących sierpniowe wydarzenia, które podpisano w Jastrzębiu-Zdroju.

Szczecin, Gdańsk, Jastrzębie, Dąbrowa

Do podpisania porozumień kończących strajki doszło 30 sierpnia w Szczecinie, 31 sierpnia w Gdańsku, 3 września w Jastrzębiu-Zdroju i 11 września w Dąbrowie Górniczej. W tym czasie w całym kraju strajkowało 700 zakładów. Postulaty związkowców zostały zrealizowane tylko częściowo (niektóre, jak podkreślają niektórzy, czekają na realizację po dziś dzień), jednak podstawowy cel został osiągnięty - po raz pierwszy po II wojnie światowej w Europie Środkowej powstała wielka, niezależna od władzy organizacja mająca na celu przede wszystkim obronę praw pracowniczych. Lokalne komitety strajkowe przekształciły się wkrótce w organizacje regionalne i zakładowe nowego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego "Solidarność". 10 listopada 1980 roku "S", której liczebność szacowano na 10 milionów członków, została zarejestrowana przez Sąd Okręgowy w Warszawie.

Nawiązując do podpisania Porozumienia Gdańskiego, w 2005 roku Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustanowił 31 sierpnia świętem państwowym, Dniem Solidarności i Wolności.

* * *

Postulaty gdańskiego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego z 17 sierpnia 1980 roku.

1. Zalegalizowanie niezależnych od partii i pracodawców związków zawodowych.

2. Zagwarantowanie prawa do strajku.

3. Przestrzeganie zagwarantowanej w Konstytucji PRL wolności słowa, druku i publikacji.

4. Przywrócenie do poprzednich praw ludzi zwolnionych z pracy po strajkach w 1970 i 1976 i studentów wydalonych z uczelni za przekonania, zniesienie represji za przekonania.

5. Podanie w środkach masowego przekazu informacji o utworzeniu MKS oraz opublikowanie jego żądań.

6. Podjęcie realnych działań wyprowadzających kraj z kryzysu.

7. Wypłacenie strajkującym zarobków za strajk, jak za urlop wypoczynkowy, z funduszu Centralnej Rady Związków Zawodowych (CRZZ).

8. Podniesienie zasadniczej płacy o 2 tys. zł.

9. Zagwarantowanie wzrostu płac równoległe do wzrostu cen.

10. Realizowanie pełnego zaopatrzenia rynku. Eksport wyłącznie nadwyżek.

11. Zniesienie cen komercyjnych oraz sprzedaży za dewizy w tzw. eksporcie wewnętrznym.

12. Wprowadzenie zasady doboru kadry kierowniczej na zasadach kwalifikacji, a nie

przynależności partyjnej oraz zniesienie przywilejów Milicji Obywatelskiej, Służby Bezpieczeństwa i aparatu partyjnego.

13. Wprowadzenie bonów żywnościowych na mięso.

14. Obniżenie wieku emerytalnego - dla kobiet do 50 lat, dla mężczyzn do 55, lub zapewnienie emerytur po przepracowaniu w PRL 30 lat dla kobiet i 35 dla mężczyzn.

15. Zrównanie rent i emerytur starego portfela.

16. Poprawienie warunków pracy służby zdrowia.

17. Zapewnienie odpowiedniej ilości miejsc w żłobkach i przedszkolach.

18. Wprowadzenie płatnych urlopów macierzyńskich przez 3 lata.

19. Skrócenie czasu oczekiwania na mieszkania.

20. Podniesienie diety z 40 do 100 złotych i dodatku za rozłąkę.

21. Wprowadzenie wszystkich sobót wolnych od pracy.

W 2003 roku postulaty sierpniowe zostały wpisane na listę dziedzictwa kulturowego UNESCO "Pamięć Świata" jako polski wkład twórczy w historię ludzkości wraz z m.in. dziełem Mikołaja Kopernika "O obrotach sfer niebieskich" i dorobkiem Fryderyka Chopina.